ASIANTUNTIJALAUSUNTO 1 (3)
Teemu Tyrkkö
Hankintalakimies
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (HUS)
24.11.2021

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 174 §:n muuttamisesta

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (HUS) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016, jäljempänä myös ”hankintalaki”) sosiaali- ja terveyspalvelujen toimialalla toimivien sidosyksiköiden siirtymäaikasäännöksiä. Muutos mahdollistaisi sen, että hankintayksiköt voivat jatkaa olemassa olevia sidosyksikkö- ja yhteistyöjärjestelyjään nykyisin voimassa olevien säännösten mukaisesti siihen saakka, kunnes kuntien ja sairaanhoitopiirien tehtävät siirtyvät hyvinvointialueille 1.1.2023 lukien.

Konkreettisesti esityksessä ehdotetaan muutettaviksi voimassa olevan hankintalain 174 §:n 3 ja 5 momentteja siten, että mainittujen lainkohtien tarkoittamia, sosiaali- ja terveyspalveluihin sovellettavia sidosyksikkösäännösten siirtymäsäännöksiä pidettäisiin voimassa yksi vuosi pidempään kuin voimassa olevassa laissa on tällä hetkellä säädetty.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

Sidosyksikkösääntelyn siirtymäaikasäännökset ja niiden tarve tällä hetkellä

Voimassa olevassa hankintalaissa sosiaali- ja terveyspalvelujen toimialalla toimivien sidosyksiköiden ulosmyynnin suuruus on 10 prosenttia 31.12.2021 saakka. 1.1.2022 alkaen sosiaali- ja terveyspalvelujen alalla toimivien sidosyksikköjen kohdalla sovellettaisiin hankintalain 15 §:n 1 momentin mukaista viiden prosentin osuutta ja edellä kuvatun lisäksi 500 000 euron euromääräisä rajaa.

Edellä kuvatun voimassa olevan siirtymäsääntelyn tavoitteena on todettu muun muassa hankintalain esitöissä, että hankintalaissa *”kuvattu rajoitus liiketoiminnan harjoittamisesta muiden kuin sidosyksikköön määräysvaltaa käyttävien*

hankintayksiköiden tai muiden kuin hankintayksiköiden yhteistyöhön osallistuvien tahojen kanssa ei muodostuisi esteeksi tai rasitteeksi sosiaali- ja terveydenhuollon organisoimiselle voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti tai valmisteilla olevan sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenneuudistuksen yhteydessä tehtäville julkisyhteisöjen uudelleenorganisoimistoimenpiteille."[1] Edelleen voimassa olevan hankintalain esitöissä on todettu, että "*Koska ehdotetun hankintalain 15 ja 16 § voivat muodostua merkityksellisiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen uudelleenjärjestämisen yhteydessä, pyrittäisiin ehdotetulla säännöksellä varmistamaan, että lainkohtien 1 momentissa asetetut prosenttiosuudet eivät estä tai rajoita rakenteiden tarkoituksenmukaisinta järjestämistapaa*.[2]

Edellä kuvatun perusteella hankintalakiin sisällytettyjen sosiaali- ja terveydenhuoltosektorille varattujen siirtymäaikasäännösten tarkoituksena oli mahdollistaa sidosyksikkösääntelyn jatkuminen lain säätämishetkellä näköpiirissä olleen SOTE-uudistuksen voimaantuloajankohtaan saakka.

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveydenhuollon alalla toimivat hankintayksikköjen sidosyksiköt ovat edellä kuvattua vastaavassa tilanteessa, kun SOTE-toimialan organisaatiot valmistautuvat kuntien ja sairaanhoitopiirien tehtävien siirtymiseen hyvinvointialueille 1.1.2013 lukien.

Edellä viitattuun vedoten HUS katsoo, että hankintalain sosiaali- ja terveysalalla toimivien sidosyksiköiden siirtymäsäännösten voimassaolon jatkaminen on perusteltua, kun otetaan huomioon alkuperäiset sidosyksikkösäännösten siirtymäaikojen säätämisen tavoitteet ja tarkoitus.

Sidosyksikköjen ulosmyynnin enimmäismäärät ja toiminta markkinoilla

Hankintalain kokonaisuudistuksen yhteydessä vuonna 2016 käytiin kattavaa keskustelua muun muassa siitä, mikä suhteellinen tai mahdollisesti euromääräinen raja hankintayksikön sidosyksikön ulosmyynnille sallitaan. Viitattu ulosmyynnin määrä toimii hankintalaissa sen rajana, milloin lain tarkoittamaa hankintayksiköstä muodollisesti erillistä ja päätöksenteon kannalta itsenäistä yksikköä pidetään hankintayksikön sidosyksikkönä, jolloin siltä tehtävään hankintaan ei sovelleta hankintalakia. Lakiin säädettiin sidosyksikköä koskevassa lainkohdassa oleva viiden prosentin suhteellinen ja 500 000 euron euromääräinen raja. Tähän raja-arvoon on hankintalaissa vielä tarkempia poikkeuksia – jollaiseksi myös tämä nyt käsiteltävä sosiaali- ja terveysalan siirtymäsäännös voitaneen lukea.

[1] HE 108/2016 vp., s. 248
[2] HE 108/2016 vp., s. 248

Edellisessä kappaleessa mainittuun viitaten nyt esityksessä on mainittu, että tällä hetkellä Suomi kuuluu EU-jäsenvaltioista Puolan ohella niihin valtioihin, jotka eivät ole ottaneet käyttöön hankintadirektiivin mahdollistamaa enimmäismäärää 20 prosentin ulosmyynnistä (niistä jäsenvaltioista, jotka komission kyselyyn ovat jättäneet vastauksen). Mainittu tieto alleviivaa sitä, että sidosyksikköjä koskeva sääntely on kotimaisessa lainsäädännössä jo yleiseurooppalaista tasoa tiukempaa, mikä hankintalainsäädäntöä nyt uudistettaessa tulisi ottaa huomioon.

Vastaavasti toinen markkinoilla toimimista käsittelevä seikka liittyy esitystekstissä viitattuun mahdollisuuteen ilmoittaa hankintalain 15 §:n 3 momentissa tarkoitetulla avoimuusilmoituksella hankintailmoitukset.fi -kanavan kautta ja näin toimien nostaa hankintalain 15 §:n 1 momentissa tarkoitettu ulosmyyntiraja (viisi prosenttia ja 500 000 euroa) ilman euromääräistä rajaa 10 prosentin rajaan. Tältä osin on huomattava, että ehdotettu vaihtoehtoinen toimintatapa on merkittävä heikennys nyt laissa olevan siirtymäsäännöksen 10 prosentin ulosmyyntirajaan, joka edellisessä kappaleessa mainittuun eurooppalaiseen viitekehykseen verrattuna on pieni luku. Lain lopullisessa sanamuodossa ulosmyyntimäärää ei tulisi toiminnan johdonmukaisuudenkaan vuoksi jättää alisteiseksi ilmoituskanavaan tehtäville ilmoituksille.

Esityksessä HUS katsoo, että sidosyksikköjen ulosmyyntioikeuden tasoa tulisi EU-tasoisen katsantokannan mukaan ennemmin nostaa kuin rajata ja vastaavasti varmistaa, ettei ulosmyyntioikeutta, jotta se pysyisi ainakin siirtymäajan nykyisellä 10 prosentin tasolla, aseteta ilmoitusmenettelylle alisteiseksi.

Yhteenveto

Edellä esitetyillä perusteilla HUS lausuu seuraavaa:

- Esitys on kannatettava,
- Esitys vastaa vuoden 2017 alusta voimaan tulleen hankintalain tarkoitusta ja tavoitteita, sekä
- Sidosyksikköjä koskevaa sääntelyä olisi ennemmin löysennettävä kuin tiukennettava.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän puolesta,
24.11.2021

Teemu Tyrkkö
Hankintalakimies / HUS Yhtymähallinto